

Meren yli

Elokuu 1958

Juna nytkähtää liikkeelle. Ilmari nojaa ikkunaan ja hyvästelee mielessään taakse lipuvan. Hei vain, Kokkolinna, Isokatu, kalisevat lehmukset ja mukulakivet; hei, Maximin ja Rion kulmat, hämärtyvien iltojen hengailut, jaetut savukkeet; hei, Halkokarin Lankku, tanssikainalot, hehkusilmät; hei sitten, Sannanranta, purjehdukset, nälkäiset uintiretket. Siinä vilahti yhteiskoulun piikkimäiset tornit, luokkahuoneen liidun ja pulpetin haju, komennot: *Lassila, keskity! Lassila, ylös! Lassila, riittää!*

Kyllä tekeväälle työtä löytyy, jaksettiin kotona toistella. Löytyihän sitä, monenlaista, viimeisimmäksi kappatehtaalla naisten ulstereiden satiinvuorien silittelyä. Ei hohtokasta, mutta kyllä sitä olisi kestänyt ei liian haalealla, mutta ei missään nimessä liian kuumalla, jos vain palkka olisi juossut. Ulkona taivas on kääntynyt tummaksi, harmaat pilvet roikottavat reunojansa. Sateen uhka ja työttömyys, Ilmari ajattelee, samaa painostavaa joutilaisuutta. Toista vuotta jatkunut tulokseton työnhaku oli jo nakertanut mieltä.

Kaupungin katot harvenevat, vaihtuvat peltoihin. Ladot, lehmät, pajukot vilistävät ohi. Siellä täällä keltaisilla sänkipelloilla seisoo honkelojalkaisia kurkia. Lintu on yhtä aikaa komea ja vaatimaton, Ilmari ajattelee, näillä tasangoilla nähtävyys, mutta maisemaan sulautuva ja ravintonsa suhteen arkinen, kaikkiruokainen.

Konduktööri tarkastaa matkaliput, kysyy määränpäästä ja toivottaa hyvää matkaa. Ilmari oikaisee ryhtiään, sukii paksut hiuksensa ojennukseen, ajattelee Mainea. Isoveli puhui aina tavoitteista, sellaisista, joiden eteen on tehtävä työtä ja uhrauksia. Veli ilmoittautui alaikäisenä vapaaehtoiseksi jatkosotaan, taisteli Syvärillä ja Petroskoissa. Myöhemmin Lapin sodassa astui kranaatinheittäjien tulenjohtajana miinoitettuun rakennukseen, mutta selvisi. Tapahtuneesta muisti jälkeensä vain äänen *klik* ja valkoisen huminan. Sodan jälkeen Maine ilmoitti haluavansa opiskella metsäalaa, tati houkutteli luokseen Amerikkaan. Sinne lähti, teki töitä, pääsi yliopistoon, valmistui insinööriksi.

Viime kesänä veli kävi, näytti diakuvia uudesta kotikaupungistaan ja kertoi työstänsä japanilaisten perustamalla massatehtaalla. Maine puhui mahdollisuudesta: tehtaalla työntekijöille oli suunnitelmassa rakentaa asuntoja, ahkeria työmiehiä tarvittaisiin, ja jos Ilmari olisi valmis, veli saisi järjestettyä työtä. Vapaa-ajalla voisi metsästä peuroja, karhuja, hylkeitä, ja merestä nousisi lohta ja ruijanpallasta. Se olisi jotain, niin veli kertoi, ja nyt hän on matkalla.

Juna pysähtyy Kauhavalla. Samaan vaunuun nousee pitkä mies, nyökkää tervehdyksen ja istahtaa vastapäätä. Mies muistuttaa Juhania. Ilmari ajattelee viklaa, venettä, jonka kanssa kesä kului plaanissa. Matkakassan vuoksi siitä oli luovuttava, mutta onneksi Juhani innostui, halusi oppia purjehtijaksi ja pitää veneestä huolta.

Hauskaa heillä oli aina ollut. Viimeisenä iltana olivat saunoneet huvilan rantasaunassa. Leksa oli heittänyt löylyä ja aloittanut Nälkämaan laulun, sen, jolla otettiin miehestä mittaa. Lopulta Juhani oli kaatanut vettä kiukaalle suoraan kiulusta ja hoilottanut pää punaisena laulun viimeisen säkeen. Sen jälkeen hiljaisuutta oli kestänyt niin kauan, että kukaan ei ollut enää varma, kuuluiko sihinä pönttökiukaasta vai selkänahasta. Ja kun Leksa oli juossut perkelettä manaten munasillaan mereen, Juhanin kanssa he olivat painelleet höyryten perässä.

Seuraavaksi hän uisi Tyynellämerellä, uisi vaikka meri olisi kylmä. Ilmari sulkee silmänsä. Junan tasainen kolina unettaa, ennen Helsinkiä hän ehtisi nukkua.

Lentokone on täynnä. Viereen ilmaantuu vanhempi nainen, pitelee käsilaukkua, asettaa sen jalkatilaan ja etsii tukeville reisilleen asentoa. Hetken päästä nainen pyytää käytävänpuoleista nostamaan laukunsa ylähyllylle. Nuori nainen puhuttelee tukevareitista tädikseen ja kampeaa laukun ylös. Ohut pooloneule nousee hameen sisältä: vyötärö on kapea, rinnat pystyt.

Ilmarin mieleen palautuu viimeinen ilta Lindan kanssa. Se päättyi riitaan, sen Ilmari oli aavistanut. *Senkus jäät, ei väliä!* Tämän jälkeen Linda nosti leukansa ja jätti hapettoman vanan jälkeensä; kiharameri loittoni, tärähteli joka askeleella, mutta perään hän ei huutanut. Ilmarilla ei ollut lupauksia, ei päivää milloin palaisi. Hänellä ei ollut Lindalle riittävästi lähtevänä, mutta ei myöskään jäävänä. Myöhemmin Linda soitti ja perui puheensa, sanoi, että ehkä ymmärtää, ehkä työn perässä on mentävä, ehkä voisi odottaa ja jos ei jaksaisi, naisi pitkätakkisen salkkumiehen.

Ilmari ajattelee hyviä hetkiä. Lindan kaula kaareutui, kun hän suuteli niskaa. Lindan nauru oli soliseva puro, se pulppusi herkästi. Sitä ääntä janosi lisää. Myötätuulella Linda aloitti haaveilun, puheen tulevasta, silloin Ilmari antoi ilmavirran työntää eteenpäin, unohti

tarkkaavaisuutensa, ei huomannut, kuinka tuuli kääntyi. Ilmari näki maidonvalkeaa vielä silloin, kun pilvet kerääntyivät ja silokallion syvänteeseen tipahteli kylmää vettä. Tämä sään vaihtelu tuli aina yllätyksenä. Linda oli luoto, jonne hän ei osannut rantautua.

Ilmari kiinnittää istuinvyön. Matkustaessa länteen aika kulkee taaksepäin, perillä koittaisi toinen aika, Lindaton. Ikkunasta näkyy, kuinka matkalaukkuja kuljettanut auto ajaa lava tyhjänä pois.

Lentoemännät käyvät läpi turvallisuusohjeet, kävelevät käytävän päästä päähän ja tarkistavat penkkirivit. Kone on valmis nousuun, se rullaa kiitoradalle. Moottorit mylvivät, jalkojen alla tärisee, takaraivo painuu niskanojaan. Yhtäkkiä jyrinä lakkaa, mahanpohjasta ottaa: kone on ilmassa, leijuu. Samalla Ilmarin mieleen iskee ajatus: hallitseeko tätä todella joku?

Lento-onnettomuus, se oli viime talvi, Ilmari muistaa. Kone oli matkalla Jugoslaviasta Englantiin, välilasku oli Länsi-Saksassa, Münchenin asemalla kone ei päässyt ilmaan. Kolmannessa nousuyrityksessä se ajautui lumisohjossa lentokenttää kiertävään aitaan, siitä rakennukseen ja lopulta puuhun. Kone oli täynnä Manchester United -joukkueen pelaajia, heidän kannattajiaan ja lehtimiehiä. Puolet menehtyi, puolet selvisi. Ilmarilla olisi useampi nousu: Helsinki, Frankfurt, New York, Minneapolis, Seattle. Viisikertainen riski epäonnistua – ja laskut päälle.

Ilmari puristaa käsinoja ja keskittyy hengittämiseen. Onneksi ei ole talvi, hän ajattelee, mutta oliko se elokuu? Se juuri uutisoitu? Uh, sitä ei pitäisi ajatella. Kone oli ollut matkalla New Yorkiin. Ush, lentäessä tapahtuu vähemmän onnettomuuksia kuin muussa liikenteessä, lentäessä tapahtuu vähemmän onnettomuuksia kuin muussa elämässä yleensä, lentäessä tapahtuu harvoin onnettomuuksia, Ilmari hokee. Ilmari keskittyy edessä olevaan selkänöjaan, sen valkoiseen niskasuojukseen: puhdas, siististi aseteltu ja silitetty kolmosella. Selkänöjan alaosasta voi vetää tarjottimen, kätevää. Lähes sata matkustajaa oli syöksynyt Atlantiin. Ush. Ilmarin katse pysyy jalkatilassa. Tukevareitisen hame on pingottunut äärimmilleen. Ratkeaisikohan se punaisen ja mustan raidan keskeltä, jos nyt tökkäisi siihen? Ilmari vilkaisee käytävänpuoleista. Pystyrintainen on sulkenut silmänsä, näyttää levolliselta, lyhyt poikamainen tukka kehystää siroja kasvoja, huulet ovat pehmeät. Ilmarin katse liukuu alemmas. Nainen puristaa käsinoja. Rystyset kuultavat valkoisina.

Joskus on hyvä muistaa oma kuolevaisuutensa, oli isä sanonut. Lauseen hän muistaa teinivuosilta, silloin kun kaikkea piti kokeilla, tuntee jännitys pahoinvointiin asti. Ehkä hän oli ollut lähellä kuolemaa – ainakin äidin mukaan oli – ja tempauksillaan oli vaarantanut muiden hengen. Naapurin poika sai otsaansa pysyvän arven hänen nuolestaan. Sen jälkeen hänellä oli

vain katkottuja jousia. Kokkolinnan talonmiehen alushousujen alle jäävää ihoa hän ei välitä ajatella. Olivat Leksan kanssa heittäneet omatekoisen pommin ulkokuusiin. Juuri silloin kuin Käsäkangas oli istahtanut asioilleen.

Kyllä hän muistaa olleensa lapsi, joka sukelsi tilanteisiin pää edellä, ja joskus nyrkit. Harvoin hävisi tappeluja, mutta kerran sai turpaan. Ihan aiheesta kävi lyömässä Mäki, samanikäinen, nyt oikea nyrkkeilijä. Sille kehtasi hävitä.

Kone jatkaa nousukulmassa, puhkoo pilvet, tasaa vauhtiaan, löytää korkeutensa. Turvavyövalot sammuvat. Kyyti on vakaa. Pystyrintainen kertoo tädilleen Frankfurtin serkustaan, siitä, kuinka odottaa näkevänsä pitkästä aikaa. Ovat matkalla tapaamaan tukevareitisen tytärtä. Aikovat käydä Palmengartenilla, Hauptwachenin aukiolla, kuljeskella Strasseja päästä päähän, ja kun siltä tuntuisi, levähtäisivät tunnelmallisissa kahviloissa. Ilmari aukaisee nyrkkinsä. Kädet voi asettaa rennosti syliin, samalla tavalla kuin odottaisi kaverin tupakan jämiä.

Frankfurtin asemalla Ilmari seuraa opasteita: saapuvat, lähtevät, jatkolennot, lähtöportti. Näitä termejä hän kertasi ennen matkaa. Kannatti kerrata.

New Yorkiin nouseva kone on isompi. Kiihdytyksessä Ilmari sulkee silmänsä ja keskittyy siihen ainoaan, johon voi. Käsinojat ovat nihkeät. Ajatukset pysyvät tarjottimen rypyläpinnassa. Nousu onnistuu. Kymmenen kilometrin korkeudessa kapteeni kertoo lennosta: länteen on usein vastatuuli, niin nytkin, joitakin ukkospilviä on edessä, mutta ne kierretään rutiinilla, kapteeni on kokenut lentäjä.

New Yorkiin on matkaa yli 6000 kilometriä, koko aikaa ei jaksa jännittää, on osattava rentoutua, Ilmari ajattelee. Hän nukahtaa, seilaa Mainen kanssa viiklalla. Tuuli puhaltaa koillisesta, meri pisaroi auringon läpi, maistuu suolalle ja vapaudelle. Veli ohjeistaa kiristämään keulapurjetta. Tuuli voimistuu. Kaukana horisontissa näkyy vesipatsaita, ryhävalaat hengittävät. Pohjanlahdesta on tullut Alaskanlahti. Aallot kasvavat. Veli huutaa jotain. Ilmari ei kuule, vaikka istuu vieressä, veneen laidalla, tai roikkuu, kuten veli. Vene painuu huokuvaan sineen, nousee ylös, syvän ja korkean väliin, haukkaa seuraavaa hyökyä. Yhtäkkiä jokin valtava hyppää merestä. Valtavan ruho on keulapurjeen edessä, vene etenee, valtava täyttää taivaan, ilmalento kestää, kestää, kestää... Veli huutaa. Korvissa kohisee.

Ilmari havahtuu koneen tärähtelyyn. Turvavyövalot vilkkuvat. Ilmari kurkottelee ikkunaan: sumua. Vieressä istuva harmaaohimoinen mies puhuu rauhallisesti: ilmakeuhkia on aina, ovat hiukan voimakkaampia, mutta kuuluvat asiaan. Samassa kone humpsauttaa, jostakin kuuluu

kilinä. Ilmarin sydän takoo. On keskityttävä hengittämiseen, hän muistaa. Harmaaohimoinen lukee kirjaa.

Ennen laskeutumista kapteeni kuuluttaa koneen lentävän aikataulusta myöhässä, puhuu suihkuvirtauksista, kaikesta Ilmari ei saa selvää, mutta seuraavalle lennolle hän ei ehtisi.

New Yorkin lentoasemalla virkailija kertoo lennon Minneapolikseen lähtevän aamulla, majoitus järjestyy lentoyhtiön kautta. Selvittelyyn menee aikaa, nälkä pakottaa onttona vatsalaukussa. Lopulta Ilmarin kädessä on uudet liput ja virkailija ohjeistaa hänet bussiin.

Vaalean kivitalon edessä kuski huikkaa hotellin nimen: Nuorten miesten kristillinen hotelli. Ilmari kiittää ja nousee kaariholvin muotoisen sisäänkäynnin portaat ylös. Aulassa on jonoa, miehiä hotellin mukaan. Tumma virkailija pyytää passin, rustaa lomaketta, Ilmari kysyy bussin aikataulua. Kello näyttää Suomen aikaa, siellä on varhainen aamu.

Mies nousee aulan sohvalta, tulee liki, kysyy määränpäästä. Ilmari kertoo jäljellä olevista lennoista, mies naurahtaa ja kertoo tarkoittavansa illan menoja. Hymy paljastaa ulospäin kallistuvan hammasrivistön, partavesi tuoksuu makealta. Ilmari on aikeissa kysyä ruokapaikkaa, mutta ilmoittaa matkustaneensa vuorokauden ja tarvitsevansa unta. Mies osoittaa aulan hissejä, jatkaa vieressä, kysyy Alaskasta. Ilmari kertoo veljestään ja työstä, joka odottaa, laskee matkalaukkunsa, tilaa hissin. Pää on samea, sanat hukassa. Hissin tuleminen kestää. Mies on kiinnostunut Suomesta, kiroaa maan sijaintia. Bling. Hissin ovi aukeaa. Mies kumartuu lähemmäs, laskee kätensä Ilmarin olkapäälle, madaltaa ääntänsä ja sanoo: Neuvostoliitto valloittaa pian Suomen. Ilmari hätkähtää, katsoo miestä silmiin, pysyy vaii. Mies ymmärtää astua sivuun.

Hotellihuone on koruton: tyhjä kerrossänky, pöytä, tuoli. Keltaisten, hiutuneiden verhojen takaa näkyy vastapäisen rakennuksen tiiliseinä. Jossakin huutaa ambulanssi. Ilmari jättää hampaansa pesemättä, vaatteensa vaihtamatta, sulkee silmänsä ja antaa huminan täyttää pään. Hän näkee unta työstä: käsiä pakottaa, hakkua on vaikea puristaa, ilmassa haisee rikki, ja veljen päälaki on puoleksi ajeltu. Herätessä hänellä on jano.

Lennot Minneapoliksen kautta Seattleen kestävät, mutta valtameren jälkeen kaikki on helpompaa. Päivä on kirkas. Seattlen lentoasemalla Ilmarin askel on keinuva, hän tervehtii lentoemäntiä, harjoittelee *small talkia*, sitä, josta veli puhui, että on osattava: *Hyvää, kiitos. Entä sinulle?* Amerikkalaiset ovat ystävällisiä ja auttavaisia, niin Maine kertoi.

Amerikkalaisten hymy on leveä, amerikkalaiset nauravat paljon. Nyt Ilmariakin naurattaa,

hänellä on tasaiset ja valkoiset hampaat. Amerikkalaiset uskovat unelmiin. Amerikkalaiset ovat ahkeria. Amerikkalaisista on helppo pitää.

Seattlesta lähtevä kone on vesitaso. Sen potkurit pitävät terävää ääntä ja lentokorkeus on matala, maa ja meri pysyvät näkökentässä. Ilta-aurinko valaisee länsirannikkoa. Alaskan puolella, Alexandersaariston yllä, meri on täynnä lohkareita, vihreitä saaria silmänkantamattomiin. Kun Ilmari tarkastelee saarten ja mantereen välissä olevia kapeita salmia, ne erottuvat vuonoiksi.

Kone laskee korkeutta, alla on Baranofinsaari: tiheää metsää, vuoria, laaksoja. Ilmari seuraa saaren rosoista reunaa, meren syvä sininen laimenee lähellä rantaa, rikkoontuu vaahdoksi kallioihin. Etuviistossa oikealla erottuu taloryhmittymä vuorten ja meren syliin: Sitka.

Kone liukuu pitkään, ikkunat peittyvät veteen, moottori hiljenee. Kapteeni kertoo säästä, harvinaisesta: vain vähän pilviä. Lahti heijastaa valoa, kantaa saaria, luotoja, veneitä. Kaupungin takana siintävät siniset vuoret. Kalastajat palaavat mereltä. Lokit piirtävät kaaria, kirkuvat ihmisen tuloa.

Ilmari heilauttaa kättään. Veljen Cat-lippalakki, sama, jota käytti viime kesänä, peittää päälään ja keinuvasta kävelytyylistä ei voi erehtyä: toinen käsi viuhkoo enemmän kuin toinen. Ruudullinen flanellitakki ja farmarihousut istuvat hyvin, veli on pitänyt kunnostaan huolta. Mainen takana kävelee kaksi pikkutyttöä, Lea ja Nora sekä vaimo Ester. Ilmari on nähnyt veljen perheen vain kuvissa. Maine kaappaa Ilmarin halaukseen, taputtaa selkään ja kertoo, kuinka ovat odottaneet. Ester avaa käsivartensa ja hymyilee: Kyllä teidät veljeksiksi tuntee. Tervetuloa! Esterin vihreä neule on pehmeä ja lämmin. Lapset ojentavat ujosti kätensä, kertovat nimensä ja vanhempi lisää, että on kiva nähdä.

Vihdoin täällä, tiesin, että kauas on pitkä matka, mutta että näin pitkä, Ilmari sanoo ja hengittää syvään. Ilmassa tuoksuu viileä merilevä.

Te saitte vähän odottaa.

No, sinun matkasi nyt piteni, mutta hyvä niin, Maine sanoo ja rykii kurkkuaan.

Ilmari, se kone, josta myöhästyit New Yorkissa, teki pakkolaskun Minneapolikseen.

Mitä? Ilmari ei ole varma kuuliko oikein. Maine pysyy hetken hiljaa ja jatkaa:

Koneeseen tuli kesken lennon jokin vika, mutta se pääsi laskeutumaan.

Älä viitsi! Ilmari ei ymmärrä, miksi veli vitsailee tällaisena hetkenä, mutta Mainen ilme on outo. Ilmari katsoo vuoroin veljeen ja vuoroin Esteriin.

Onneksi myöhästyit, Ilmari, Ester sanoo.

Mitä te puhutte? Ilmarin ääni kohoa. Maine katsoo silmiin ja jatkaa: Totta se on. Pakkolaskun jälkeen kone syttyi palamaan, mutta kaikki matkustajat pääsivät koneesta ulos. Ilmari tuijottaa veljeään, sitten Esteriä. Pikkutyöt katselevat kengänkärkiään.

Ilmari, kukaan ei kuollut, kaikki on hyvin. Maine tarttuu hartioista, painaa otsansa Ilmarin otsaan kiinni. Päälaet ovat samalla tasolla.

Mahtavaa, että olet täällä! Nyt lähdetään kotiin!

Ilmari istuu ruskean Chevroletin takapenkillä, Lea ja Nora tirisevät vieressä, osoittavat ohitse vilahtavaa toteemipaalua. Maine sanoo ajavansa kierroksen. Ilmarin on hyvä paikantaa kaupungin tärkeimmät maamerkit: satamat, vanhainkoti ja kaksi kirkkoa – luterilainen ja ortodoksinen. Venäjän vallan aikana Sitka oli Alaskan pääkaupunki, sen pinta-ala on Yhdysvaltain suurin. Veljen suu käy, Ilmari katselee leveäkattoisia puutaloja, lava-autoja, partasuita, ulkoilmaihmissiä.

Satamassa, paalutettujen laitureiden kyljissä keinuvat veneet. Veli kertoo ostaneensa vähänkäytetyn. Jo huomenna Ilmarille hankittaisiin kalastuslupa. Veneen lepuuttajat nahisevat laituria vasten. Siinä on hytti ja satakaksikymmentäheppainen Johnson.

Täällä on kaikki vähän suurempaa, Maine sanoo ja osoittaa sataman vieressä kasvavia sitkankuusia. Ilmari yrittää arvioida puiden korkeuden, viisikymmentä metriä, ehkä enemmän.

Lahden yllä, ilmavirtojen vietävänä liitelee valkopäämerikotka. Ilmari ajattelee lentämistä, sitä, kuinka korkealle on noustava, jotta voi liidellä noin eleettömästi. Kotka laskee korkeutta, lakkaa kaartamasta ja lähtee syöksyyn. Lähellä veden pintaa se nostaa siipensä pystyyn ja kurkottaa terävät kyntensä alas. Vesi pärskähtää. Lintu saa otteen, mutta saalis on painava, se taistelee vastaan, kotka ei pääse nousemaan, se iskee vettä kerta toisensa jälkeen. Lintu luottaa voimaansa, jää odottamaan. Kala sätkii, kynnet pitävät, saalis väsyä, ja kun veden liike vaimenee, kotka kauhoo ilmaa siipiensä alle. Se kohoa kohti korkeaa kuusta.

Lea ja Nora hyppivät laiturilla, vaaleat hiukset hulmahtavat jokaisella pompulla. Laituri keinahtelee. Maine osoittaa naapurisaareen, kertoo tulivuoresta, vuosituhansia sitten purkautuneesta. Aurinko laskee vuoren taakse, terävöittää sen ääriviivat, värjää taivaan purppuraan. Mount Edgecumbe on majesteettinen.

Ilmari antaa katseensa kiertää meressä, vuorissa, saarissa ja ihmisissä, jotka ovat odottaneet. Tuuli heittää äkkinäisen puuskan, nostaa ihon kananlihalle, hiukset leijaksi. Ilmarin hymy hörähtää auki.